

Posudek disertační práce Kataríny Mašterové: Bazilika a klášter sv. Jiří na Pražském hradě ve světle archeologického výzkumu

Textová část vlastní práce má celkem 297 stran a je doplněna dvěma svazky příloh.

Katarína Mašterová si pro svou disertační práci zvolila nelehké téma. Areál baziliky a kláštera sv. Jiří na Pražském hradě prošel poměrně komplikovaným stavebním vývojem, přičemž stopy některých jeho etap se fyzicky nedochovaly nebo byly zastřeny pozdějšími úpravami. Mohlo by se zdát, že významná stavba, která se těšila a těší pozornosti odborníků a dočkala se několika podrobnějších zpracování v odborných publikacích, je snad prozkoumána dostatečně. Tak tomu však není, jak vyplývá už z úvodu disertační práce, kde jsou stručně shrnuty dosavadní výzkumné aktivity a jejich nedostatky.

Práce je rozdělena do celkem 11 částí (9 kapitol, 10. Seznam literatury a pramenů a 11. Přílohy). Po Úvodu následuje přehled pramenů (písemné, ikonografické, hmotné a další) a dále nezbytný historický přehled (3. Náčrt dějin baziliky a kláštera sv. Jiří), dovedený až do r. 1782, kdy byl klášter zrušen císařem Josefem II. Obsáhlá a z hlediska poznání vývoje areálu velmi důležitá kapitola č. 4 Dejiny (stavebno-) archeologického poznávání baziliky a kláštera sv. Jiří je věnována 19. a 20. století. Přináší podrobný přehled nejen výzkumných aktivit, ale také stavebních úprav a rekonstrukčních zásahů. Jejich důsledky mnohdy ztěžují stavebně historický průzkum, na druhé straně právě při zásazích byly mnohdy odhaleny a rozpoznány důležité situace, jejichž dokumentace – pokud ovšem existuje – je dnes nepominutelným pramenem. 5. kapitola (Metodika) je krátká, ale vlastně zdůvodňuje komplexní přístup disertantky k analyzovanému objektu. Proto je na místě věnovat se jí podrobněji. K. Mašterová oprávněně kriticky poukazuje na oddělený přístup tradičně chápané archeologie a oddělené prováděného stavebně historického průzkumu. Tyto dvě disciplíny, pokud vzájemně nespolupracují, mohou dospět k rozdílným výsledkům. Tomu, že aktivity těchto dvou disciplín nejsou obvykle propojeny, nahrává jejich oddělené pěstování, tedy odlišné školení odborných pracovníků a jejich příslušnost k různým institucím s vlastními pracovními postupy. Lze jen souhlasit s tím, že do budoucna není možné bez vzájemné koordinace uvedených oborů dospět k žádoucím výsledkům. Naprosto správný je i požadavek shromáždění veškeré dostupné starší i pořízené nové podrobné a přesné dokumentace, a to na takové úrovni, kterou charakter objektu vyžaduje. Dovolil bych si však pochybovat o tom, že je třeba se poučít z praxe výzkumu na západě a praktikovat tzv. „Building Archeology“. Domnívám se, že ani v budoucnu nebude moct konkrétní objekt zkoumat jediný odborník,

který zvládne archeologický výzkum i stavebně historický průzkum (plus možná další specializované metody) sám. Jedinci, schopní provést vedle archeologického výzkumu i průzkum stavebně historický a výsledky odpovídajícím způsobem propojit, zůstanou výjimkami. V dnešní době, kdy interdisciplinární přístup se zdá být takřka samozřejmostí, bude komplexní výzkum nutně vyžadovat týmovou práci. A v ní najde velmi dobře uplatnění specialista na stavebně historické průzkumy i „tradiční archeolog“, každý s ověřenými postupy svého oboru. Jde tedy spíše o to, aby koordinovaný postup obou disciplín přešel do běžné praxe.

Ovšem bez ohledu na uvedené pochybnosti je třeba konstatovat, že autorka skutečně uplatnila v práci o bazilice a klášteře komplexní přístup v maximální míře a že pouze propojením informací obsažených ve starší dokumentaci s výsledky archeologických výzkumů a stavebně historické analýzy (případně ještě s výsledky specializovaných průzkumů) lze dospět k věrohodným výsledkům.

Kapitola 6. Archeológia stavby je po právu nejrozsáhlejší (str. 100 – 202). Přináší souhrn zjištění o náleзовých situacích, odkrytých pod úrovní podlah či terénu, i o zdivu jednotlivých nadzemních částí stavby. Týká se však výhradně vlastní baziliky, situace odkryté v podzemí kláštera neobsahuje. Stručný komentář v této kapitole je věnován katalogu archeologických článků (příloha E). Závěrečná část kapitoly je věnována archeologickým nálezům, souvisejícím určitém způsobem se stavbou: převažuje keramika, připojena je i stručná samostatná pasáž o vzorcích malt (odebraných I. Borkovským i později) a výsledcích jejich analýzy.

Poznatky uvedené v 6. kapitole využila autorka pro formulaci představy stavebního vývoje baziliky a kláštera v období středověku resp. až do gotické přestavby.

V kapitole 8. Vybrané problémy a kontexty baziliky a kláštera sv. Jirí od 10. – 12. stor. jsou v jednotlivých stručných podkapitolách uvedeny příklady staveb srovnatelného stáří z českých i cizích zemí. Některé z nich mohly působit jako možné vzory. Připomenuty jsou i otázky související s liturgií, reformami apod.

Po závěrečném shrnutí (9.) následuje obsáhlý soupis pramenů a literatury (10.). Jako část 11. jsou označeny přílohy: samostatná obrazová příloha a dále složky Dokumentácia A až G obsahující fotodokumentaci, starší i novější plány, relikty zdív dokumentované formou 3D modelu a katalog architektonických článků. Obsáhlé a s velkou pečlivostí zpracované a shromážděné přílohy zasluhují zvláštní ocenění. Nejen že bez nich by situace, nálezy i závěry v práci obsažené nebyly dostatečně doložené a srozumitelné, ale bez těchto příloh by napsání ani další využití disertační práce nebylo vůbec možné. Ve složce Dokumentácia A jsou

shromážděny unikátní fotografie, z nichž některé jsou dnes jedinými doklady nedochovaných nebo nepřístupných situací. Pod názvem Dokumentácia E je zařazen katalog více než 1060 architektonických článků a jejich fragmentů, který představuje mimořádný přínos resp. konečně napravuje dlouholetý dluh dosavadního bádání. Zpracováním příloh dokumentovala autorka svou představu o komplexním přístupu a v tomto směru je možné její přístup považovat za vzorový. Jistě by bylo možné (a v budoucnu žádoucí) informace obsažené v přílohách dále zpřesňovat, např. ve spolupráci s přizvanými experty z dalších oborů. Následující výhrady se týkají drobných nedostatků, jež z hlediska hodnocení práce jako celku nepovažuji za podstatné; uvádím je především proto, aby bylo možné je odstranit před případným publikováním nebo v rámci pokračujícího zpracování tématu.

Pravděpodobnou účast Parlčovy huti na gotické přestavbě baziliky (str. 47) považuji za nedoloženou. Postrádám podrobnější zhodnocení gotické přestavby kaple sv. Anny.

V textu je opakovaně užito nepřesného výrazu „stavebníci“ či „stavebník“ (např. str. 39, 68) – podle kontextu jde zjevně o stavitele.

V příloze E jsou některé články určeny nepřesně (např. 17/1056 není fragment konzolky, ale svorníku zařazeného pod č. 17/1061, výběhy žeber 17/527 a 17/531 jsou pozdně gotické).

Prostorové zobrazení relikvií ve složce Dokumentácia D by bylo názornější při volbě vhodnějších barev.

Bylo by třeba odstranit několik chyb v letopočtech a v textu; jde většinou jen o překlepy nebo automatické opravy provedené počítačem, ale i ty mohou někdy být zavádějící (např. chybně uvedené jméno Kostlíková – správně Kostílková – v pozn. 439 a v seznamu literatury).

Závěr: Disertační práce Kataríny Mašterové jednoznačně splňuje požadavky standardně kladené na disertační práce. Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji klasifikaci, prospěla.

V Praze dne 13. září 2015

Ing. arch. Petr Chotěbor, CSc.